

A HUNNIÁBAN

BESZÉLGETÉS KÖLLŐ MIKLÓSSAL

A Hunnia Filmstúdió hátránya — vagy előnye? — a Budapest Stúdióval szemben: alig több, mint egy éve alakult, tehát „tisztá lappal” kellett indulnia. Holott, mire egy téma, ötlet filmmé érkezik, vagyis a fogantatás és a bemutató között néha évek is eltelnek. Ez a múlt, ez a háttér, hiányzik a Hunniánál. Köllő Miklóssal, a dramaturgia vezetőjével beszélgettünk az elkészült és a tervezett filmekről, a dramaturgiai munka fontosságáról.

— A filmstúdió új szervezeti körülményei között jelentősen megnőtt a dramaturgiák szerepe, munkája — kezdte Köllő Miklós a beszélgetést. — E munkában kezd összekovácsozni a mi együttesünk is — írók, dramaturgok: Bikácsi Gergely, Biró Zsuzsa, Csoóri Sándor, Deme Gábor, Kertész Ákos, Tóth Zsuzsa, Újhelyi János, Vásárhelyi Miklós.

— A Hunnia Filmstúdió valóban nagyon fiatal még. De talán mégsem korai a kérdés: miféle művészi célkitűzéseik vannak?

— Részint valóban korai ez a kérdés, hiszen egy stúdió művészi arculatát az ott készült filmek alkotják, nem lenne helyes tehát egy s különösen nem a kezdő év alapján határozott véleményt mondani. Mégis, ha felsorolom a Hunnia első évében készült filmeket, úgy érzem nem szerénytelenség annyit megállapítani: jó irányban indultunk. Hiszen sokféle témájú és műfajú filmet készítettünk, amelyek mindegyike hozott nemcsak gondokat, de tanulságokat is, nemcsak eredményt, hanem további követelményeket, új igényeket, nemcsak buktatókat, hanem sikereket is. De hadd soroljam fel az első évben készült filmjeinket: *Nyulak a ruhatárban*, *Volt egyszer egy család*, *Fotográfia*, *Plusz mínusz egy nap*, *A völgyény nyolckor érkezik*, *Magyar ugaron*, *Kincsereső kisködmön*. Az első évben készült a bemutatóra váró *Nincs idő* is.

— Mik azok a tanulságok, követelmények, igények, amelyekre célzott?

— Hogy csak egy problémát említsek a sok közül, meglepett benünket, hogy nincs kielégítő visszhangjuk a nézők körében komoly társadalmi problémákat feszegető filmjeinknek, olyanoknak, mint a *Fotográfia*, a *Magyar ugaron*, a *Plusz mínusz egy nap*. Az ilyen típusú művek tíz-tizenkét évvel ezelőtt nagyobb eseményt jelentettek. Persze, sokat gondolkoztunk e filmjeink mérsékelt fogadtatásának a magyarázatán. A többi között nyilván szerepet játszik a néző hűvösebb, közönyösebb reagálásában a televízió, a megváltozott életforma, az emberek tevékenységének szétaprózódása, a rövid lejáratú konkrét célokért, az anyagi javakért folytatott türelmetlen, gyakran a szabad időt is felemészítő harca...

— Engedjen meg egy közbevetést: talán a fentiekén túl, vagy még inkább az előbb említett okok előtt, a baj forrása a filmekben van. Nem elég mélyen, igazlamosan, színvonalasan, sokoldalúan foglalkoznak azokkal a bizonyos társadalmi problémákkal. A közönség ma is jól reagál a jó filmekre, hiszen például a *Megalkuvó* előadásaira sorbaállnak a jegyekért...

— Valóban, a csökkent nézőszám minket is sürget, hogy levonjuk a tanulságot, hogy markánsabb, vonzóbb formát keressünk a mondani-valónkhoz. Azt hiszem, pontosabban kellene feltérképezni az emberek gondolati, érzelmi világát — a nézőt is — ami nem jelenti azt, hogy sietősen elébe menjünk a kisigényűeknek, és elvtelenül kiszolgáljuk őket. Ez aligha jelentene megoldást. Hasonló gondokkal küszködünk a vígjátékok készítésénél is, hisz azt is tapasztalunk, hogy a filmvígjátékok legtöbbször nem eléggé ragadja magával a nézőt. S ha már a bajok elemzésénél tartunk, sok tekintetben elégedetlenek vagyunk a filmkritikával is. Örülünk, ha a részeredmények elemzését is vállalnák (túl a regisztrálásán), ha nemcsak a filmekről írnának érzékenyen és differenciáltan,

hanem arra is ügyelnének, hogy szembesítsék az elkészült műveket a valósággal, a nézők valódi igényeivel. Ha ez nincs, a kritika elszakad a közönségtől, márpedig ez éppen olyan hiba, mintha a film szakad el a közönségtől. Hogy melyik jelenet, miért sikerült, melyek azok a mozzanatok, amelyek jól hatnak, ennek a felderítése számunkra minden egyes filmnél fontos. És fontos tudnunk azt is, hogy hol s miben „véteztünk” minden jóakaratumk ellenére. Volt idő, amikor a kritikusoktól a szakmai, mesterségbeli ismereteket, a „bennfentességet” kértük számon, most úgy érzem, inkább az adott társadalmi valóság és a művészet bonyolult kapcsolatának elemzésében tudnának igazán segítségünkre lenni.

— *A Hunnia Stúdióban készült filmekből arra következtethetünk, hogy fontos szerepet kapnak a mai témák...*

— Valóban. És mindjárt hozzá is tenném, hogy ez nem éppen gondtalan játék. Gyakran vádoljuk magunkat: bizonytalanok vagyunk? Lehet. Én mégis inkább azt mondanám, jó értelemben véve szerényebbek s egyben tárgyilagosabbak szeretnénk lenni. Még nem is olyan régen félelmetes „biztonsággal” ítélkeztünk mai témájú filmjeinkben: ez jó, ez rossz, ez haladó, ez meg visszahúzó jelenség. Néha-néha ráhibáztunk az igazságra is... Ma viszont — ez kétségtelen mindannyiunk számára — a társadalmi mozgások összetettebbek, bonyolultabbak, következképpen nehezebb a jelenségek ideológiai, etikai minősítése. Ez más szóval azt jelenti, hogy gondolatilag is újra kell fegyverkeznünk.

— *Konkrétabban?*

— Elég talán, ha a téeszekkel foglalkozó filmtémákra utalok. Új, néhány éve még talán nem is létezett gazdasági és ideológiai problémával kell ismerkedni; nem könnyű különválasztani, ki mikor dolgozik a társadalom számára hasznosan, és mikor, hogyan okoz kárt? Feltétlenül számolnunk kell a magatartások többszárúságának realitásával. S mindehhez, vagy mindezzel elözt, tudnunk kell: min gondolkoznak az

emberek, min tudnak nevetni és elkeseredni. Tehát a teljes mai társadalmi valóságot érzékelve és ismerve lehet csak igazán mai filmek készíteni, mai hősökkel, mai nézőknek. S ha megvan az ideológiai alap, a társadalmi ismeretek, akkor, — gondolom, az egyes filmtípusokban rejlő lehetőségek művészi kiaknázásában kell nagyobb találékonyságot tanúsítanunk.

— *Mindebből kiderül, mennyire fontos az az előmunka, ami a dramaturgok feladata. Hogyan készítik elő a filmeket, illetve a témákat, pontosabban, hogyan keresik azokat?*

— Természetesen erre nincsenek sablonjaink. Jönnek az írók mihozzánk, mi megyünk az írókhoz, a dramaturgok beszélgetnek rendezőkkel, közéleti emberekkel, újságírókkal, figyeljük az újságokban a riportokat, a híreket, olvassuk a folyóiratokban megjelenő novellákat. S ha a téma megragadja a figyelmünket, nyomozunk, anyagot gyűjtünk...

— *Ebből arra lehet következtetni, hogy a dokumentarista igény, vagyis*

Garas Dezső, — Sándor Pál: Régi idők focija című filmjében



a történet hitelessége rendkívül előtérbe kerül a játékfilmeknél is...

— Feltétlenül. Ez egyébként nemcsak a filmeknél, hanem a könyvek-nél, regényeknél, színdaraboknál is világhíresség. A hagyományos játékfilmeknél is egyre több időt fordítunk a dokumentáris elemek vizsgálatára, munka közben sokat vitázunk, sokat beszélgetünk erről s aztán igyekszünk a valóság anyagát megfelelő művészi-dramaturgiai határfokra emelni.

— *Egyre gyakoribb jelenség, hogy a rendezők irással is próbálkoznak, de ritkán szokott sikerülni. Legutóbb például a Szabad lélegzet szinte minden kritikusa felrótta a film rendezőjének, hogy jóval gyengébb forgatókönyvíró, mint amilyen rendező...*

— A jó filmírói munkát nagyra becsüljük. A film elég bonyolult termék, tehát indokolt és ésszerű, hogy a munkába minél több tehetséges ember kapcsolódjék be a maga szellemi hozamával. Az ideális helyzet kétségtelenül az, ha a rendező és író a téma megalapozásánál összehoznak, az író a rendező elgondolásait követni tudja, a rendező pedig képes a maga módszereivel és művészi eszközeivel az író által megírta-

kat továbbfejleszteni. Sajnos, az ilyen szerencsés találkozások viszonylag ritka. Gyakoribb eset, hogy az író magában és magányosan küzd mindaddig, amíg eljut az általa legjobbnak vélt megfogalmazásig. Sokat rostál közben, sokat változtat. Csakhogy ugyanez megtörténhet a rendezővel is. Ő bukkan egy témára, amit aztán variál magában, s amikor végre szavakba önti, megfogalmazza, nem könnyű olyan író-találni hozzá, aki képes lenne megfelelő beleéléssel, az ihletettség fókán folytatni a munkát. Keserves tapasztalatunk egyébként is, hogy ritkán képes végig ideális összhangban dolgozni író és rendező, s bizony munka közben gyakori egyiknek vagy másiknak az elkedvetlenedése. Ennek ellenére, makacsul kutatjuk az írók és a film gyümölcsöző kapcsolatának formáit. Szép írói névsor jelzi e törekvésünket már eddigi filmjeinkben is: Örkény István, Mátyás Iván, Goda Gábor, Galgóczi Erzsébet, Csoóri Sándor, Simonffy András, Kertész Ákos, Kolozsvári Grandpierre Emil...

— *A rendezők gyakran panaszkodnak, hogy nem kapnak kész forgatókönyvet. Az írók viszont azt mondják: nem érdemes kész forga-*





Jelenet Keleti Márton: Csínom Palkó című zenés filmjéből

tókönyvet átadni, úgyis átíratják. Hol itt a kivezető út?

— Tény, hogy a legnagyobb gondal készült forgatókönyvön is van javítani és változtatni való. Érthető a rendező nyugtalansága: megtett-e mindent a forgatás előtt, alkalmassá vált-e a könyv ahhoz, hogy jó film alapja legyen? A filmet általában jelentős társadalmi ügynek minősítik, az ezzel járó felelősség jelentkezik már az előkészületi munkáknál is. Viszont az is igaz, hogy a sokféle elgondolás, tétova javaslat, amely a könyvi munkában felmerül, túl számára csiszolhatja, esztérgálhatja az anyagot. Néha kevesebb óvatoskodással, az eredeti markáns vonásokat nem szelidítve, izgalmasabb művet lehetne létrehozni. Mindenestre a tapasztalatunk az, hogy egy folyamatosan dolgozó dramaturgiai testület, amelynek tagjai jól ismerik egymást és a rendezőt, célravezetőbb, mint valamiféle alkalmoszerű tanács. Eppen ez a folyamatos munka teszi lehetővé, hogy a dramaturg megismerje az író és a rendező gondolatvilágát, tehetségének természetét, és ne próbáljon merőben idegen megoldásokat rájuk erőltetni.

— *Kérem, mondjon valamit a jelenleg készülő filmjeikről.*

— Ez évi filmjeink rendezői: Mézsáros Márta, Makk Károly, Sándor Pál, Szász Péter, Mihályffy Imre, Zsurzs Éva, Szörényi Rezső, Szalkai Sándor. Filmje forgatása közben érte a halál Keleti Mártont, munkáját Mézsáros Gyula folytatja. Jancsó Miklós, a lengyelekkel tárgyal egy Bem tábornokról készülő filmről, Böszörményi Géza előző filmjeihez hasonló környezetben játszó vígjátékon dolgozik, Kertész Ákos értelmiségiokről ír forgatókönyvet, sok fiatal, köztük Schiffer Pál, Szomjas György, Gazdag Gyula jelentkezett témával.

— *Végül, hogyan összegeznék a filmek legfontosabb tennivalóit?*

— Furcsa, de meglehetősen bizonytalanság érződik a filmmel foglalkozók és filmben gondolkozók táborában. Mintha túlságosan is összezavartak volna bennünket az elmúlt fél évtized társadalmi változásai, a mozi válsága, a tévé térhódítása és sok más külső jelenség. Fontosnak tartanám, hogy mindannyian, akik felelősek vagyunk a magyar filmért, gondosabban és az eddiginél pontosabban egyeztessük óráinkat. Van akié késik, van akié siet, pedig jó lenne, ha megfelelő időpontban találkoznánk, s higgadtan eldöntenénk, hogy mi is a tennünk a magyar filmművészetben ma.

PONGRÁCZ ZSUZSA